

*Оксана ЯЦІВ,
Олег КЕКОШ
(Дрогобич, Україна)*

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОСНОВА СТАНОВЛЕННЯ ВІЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Дитина-дошкільник усвідомлює цінність самостійного розв'язання ситуацій морального вибору, але ще не досить добре володіє способами співучасті, співдії. Дорослі (батьки, вихователі) повинні підказувати дитині шляхи прийняття самостійних рішень, доступних їй за віком. Самостійність у виборі лінії поведінки дуже важлива для становлення вільної особистості дитини дошкільного віку, веде до формування почуття обов'язку, відповідальності, ініціативності. Це передовсім стосується становлення дошкільника в сім'ї.

Виховання – це процес формування моделі поведінки людини в навколишньому середовищі, тобто механізму орієнтації та саморегуляції [1, с. 7]. У структурі особистості виховання ґрунтується насамперед на розвитку її духовної сфери, на вірі у цінності, якими живе суспільство.

Від того, які моральні орієнтири визначають життя і поведінку людини, залежить моральний клімат в сім'ї. У високоморальній сім'ї панує духовна атмосфера, соромно виконувати роботу будь-як, обманювати, жити за рахунок інших, виключаються помста, злість, зрада. Великодушне, доброзичливе ставлення до людини означає таку любов до неї, яка дозволяє бачити добро в ній, опиратися на нього (осуджуватися повинен вчинок, а не людина, бо вона не може бути «поганою», хоч і здатна помилятися). Тому дитина повинна переконуватися у перевагах миролюбності, примирення людей, їх рівноцінності, прощення – саме така

миролюбна свідомість є виявом свободи людини, прав на власну культуру. Потрібна підтримка добрих і засудження негідних вчинків.

Важливе значення для свідомості дитини має формування духовних цінностей, ідеалів добра, її гуманізація. Гуманізм передбачає уявлення про пріоритетність і абсолютність моральних цінностей, унеможливлення тлумачення їх релятивності. Так створюється база для розширення і збагачення внутрішнього світу дитини, її змужніння та глибоке проникнення у світ моральних цінностей, що означає виконання нею життєвої ролі, а також розвитку та саморозвитку.

Їхній позитивний вплив на виховання свідомого громадянина визначатиметься перенесенням акценту на становлення людяності у самій людині. Це означає, що гуманізація передовсім трактується як самогуманізація, що веде до самовизначення і самореалізації ужитті. Відтак батько й мати не можуть нав'язувати своїх переконань, руйнувати свободу вибору, здійснювати насилля. Вони покликані надати моральну підтримку дитині, допомагати їй пізнати себе, тому обов'язково необхідно побороти власні слабкості й відповідати за свої вчинки. Є важливі шляхи становлення духовності дитини в родині – молитва, сповідь, причастя, участь у Богослужінні, долання труднощів, спілкування з Богом через високодуховну літературу, мистецтво, участь у добродійній діяльності, реалізація моральних ідеалів у взаєминах з іншими людьми.

Спілкування у сім'ї є низкою взаємопов'язаних і взаємозумовлених контактів, що здійснюються в найрізноманітніших формах. Найчастіше практикуються такі форми педагогічного спілкування, як бесіда, задушевна розмова, короткий обмін думками під час прогулянки.

Особливо важливим є усвідомлення особливостей життя дитини в умовах свободи. Демократичний спосіб життя, що сприяє становленню вільної людини, загалом не є простим. Ефективність формування демократичних цінностей дітей зростає за умови, коли вони щоденно

підтверджуються прикладами з життя сім'ї та соціального оточення. Задля такого усвідомлення особливостей життя в умовах свободи передовсім йдеться про унеможливлення споживацьких настроїв, що руйнують вміння користуватися свободою.

Демократичне бачення освітнього процесу передбачає задоволення моральних потреб дитини. На думку Василя Сухомлинського, демократизація суспільства і освіти зумовлена моральними нормами та цінностями становлення людини в суспільстві, взаємодопомогою, співпрацею, співучастю в житті інших, культурою людських стосунків. Педагог завжди наголошував на переживанні людиною радості праці, коли її діяльність стає «благородним полем для постійного самовиховання і самовдосконалення» [2, с. 205], що сприяє формуванню моральних почуттів та відмови від використання чужої праці.

Кожна дитина повинна вміти користуватися своєю свободою, щоб вона не застосовувала її у проявах злочинності, лінивства чи легковажності. Орієнтація на загрозу покарання не може бути надійною в умовах свободи. Потрібні обмеження, які сприяли б добрій поведінці, коли немає зовнішніх наглядачів чи контролерів. Вибір добра досягається лише в умовах живої духовності, неможливої за умов авторитарності, тобто лише в умовах свободи. У цьому розумінні духовність вносить дисциплінарний момент, який не дозволяє йти на зло, хоч і все дозволено.

Організація морального виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти ґрунтується на демократичному стилі педагогічної взаємодії з ними. У роботі використовують комплекс методів: ігри (сюжетно-рольові, дидактичні); вправи, спрямовані на розвиток моральної свідомості; групове обговорення різних моральних норм; використання дитячих малюнків, виконаних на моральні теми; використання народних та авторських казок, віршів, прислів'їв та приказок морального змісту у різних видах діяльності дітей.

Формування у дошкільників моральних уявлень досягається шляхом формування емоційного ставлення до моральної ситуації, надання гуманістичної спрямованості обраним формам і методам. Ефективність морального виховання дошкільників як основи становлення вільної особистості залежить від вибору демократичного стилю взаємодії у сім'ї та у закладі дошкільної освіти, утвердження духовних цінностей, ідеалів добра у свідомості дитини та її гуманізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. І., Кобрій О. М., Чепіль М.М. Теоретичні основи педагогіки: курс лекцій / за ред. О. Вишневського. Дрогобич: Відродження, 2001. 268 с.
2. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1976. Том 1. С. 55–206.